

Bulletin européen

Anul VIII, N. 77

Martie 1981

Noi Tracii

Fondator: Prof. Dr. Josif Constantin Drăgan

NOTE PRIVIND TRADIȚIA PELASGICA ÎN JURUL MĂRII ADRIATICE

L. Braccesi

Tradiția antică este unanimă în a considera Spina o cetate întemeiată de Pelasgi și Ravenna, altă cetate locuită din cele mai vechi timpuri tot de Pelasgi sau de Tessalieni; în acest caz cele două nume sunt echivalente și trebuie puse în legătură cu același grup etnic. Cu privire la aceste populații elenice (FGrHist 4 F 4) povestește că, cu două sau trei generații înainte de războiul troian, Pelasgii - alungați din Pelasgiotida de către Greci - intră în marea Adriatică, își lasă corăbiile pe râul Spines, debarcă și intră în interior, unde "ocupară cetatea Cortona în interior și plecând de acolo au colonizat regiunea numită astăzi Tirrenia". Martorul lui elenice, Dionisios din Halicarnas (1,18, 3-4) adaugă amănuntul că Pelasgii, după ce au ajuns cu corăbiile lor în Adriatică, au pătruns în

gurile Padului (Spines), unde și-au lăsat corăbiile; tot el adaugă că pazni-
lăsați la corăbii mai întâi au înconjurat cu un zid de pământ câmpul nav
și apoi l-au transformat într-o cetate căreia i-au dat numele fluviului.

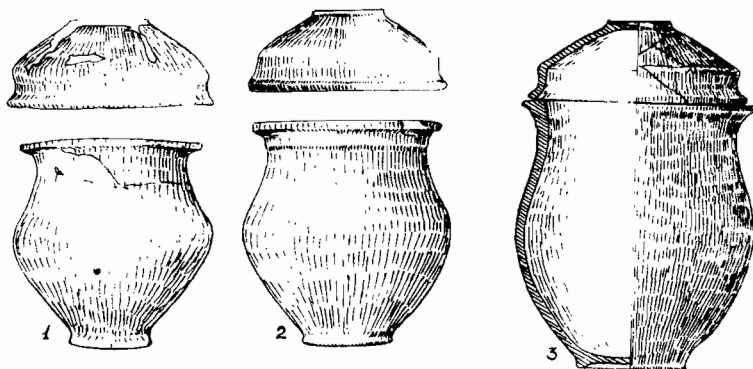
În această cetate, despre care tradiția ne informează că a fost întem-
iată de Pelasgi, trebuie să vedem desigur Spina. Mai exact Spina I car
după cum a observat Silvio Ferri în baza unor argumente geografice, n-
coincide nici cu Spina II - la care se referă numeroase produse de cerami
attică descoperite în necropolele din Valle Trebba și Valle Pega - nici
Spina III, un sat anonim și sărac din epoca romană, menționat de Stral
(5,1,7: "He Spina, nyn men komion, palai de Hellenis polis endoxos
Pelasgii, întemeietorii Spinei și ai Ravennei pe malul adriatic ar fi înainta
după spusele lui Dionisos din Halicarnas, spre interior întemeind Corto
și o întreagă serie de orașe din centrul Italiei și pe coasta Mării Tirrenien
Itinerariul pe care l-au urmat până să ajungă la vărsarea Padului se poa
reconstitui pe baza mărturiilor istoriografice ca o navigație de cabotaj
pe malul oriental al Adriaticei, începând din Epir și până în Veneto și
acolo la delta Padului; în această ultimă parte, ei au urmat o cale m
comodă străbătută încă din mileniul al III-lea: Aquilea - Altino - Spina
Ravenna. După delta Padului și urmând altă cale deja străbătută într
epocă precedentă Pelasgii (sau în orice caz popoarele menționate și
această denumire) puteau să se îndrepte mai ușor spre versantul titter
urcând pe drumul care din valea râului Savio permitea accesul atât în val
râului Arno, cât și în aceea a Tibrului.

Cortona este cetatea întemeiată de Pelasgi în centrul Italiei, dar da
identificarea ei cu virgiliana Corytus, e îndreptățită, trebuie arătat că t
Cortona este și orașul de origine a lui Dardanus, strămoșul lui Aeneas
unde destinul a vrut ca eroul troian să se întoarcă în căutarea unei n
patrii. La Cortona se ajunge atât de la Marea Adriatică, cât și de la Mar
Tirreniană întrucât se află pe axa Savio-Tibru, adică pe un drum însemn
de văile a două râuri care izvorăsc din bazinul orografic al munte
Fumaiolo și se varsă pe cele două versante opuse ale Italiei, primul
Romagna, celălalt în Lazio. Dardanus, ca și Pelasgii, a ajuns aici, proba
de la Adriatică, urcând din delta Padului pe valea râului Savio; Aeneas s
întors aici de la Marea Tirreniană urcând pe valea Tibrului. Tradi
păstrată la Hellanikos, în povestirea despre calea de pătrundere a Pelas
lor spre centrul Italiei, ne aduce indirect la motive care apar des
poemele epice "nostoi", de exemplu călătoria lui Aeneas spre Hesper
Itinerarul adriatic urmat de Pelasgi pentru a ajunge la Spina I se lea
într-un mod mult mai direct de drumul străbătut de purtătorii culturii
din lumea acestor "nostoi".

Așa cum am spus, Pelasgii lui Hellanikos au urcat coastele de nc
ale Mării Adriatice practicând cabotajul și au ajuns pe teritoriul venet,
unde pe o cale endolagunară, au pătruns în delta Padului. Tocmai
această cale s-au răspândit culturile lui Antenor și Diomedea. Intâmplă
care i-au constrâns pe acești doi eroi să navigheze pe această mare du
căderea Troiei sunt binecunoscute. Eroul troian, în căutarea unei noi pa

ar fi dus - arată versiunea cea mai răspândită - împreună cu fiii săi și cu eneții din Paflagonia, *in intimum maris Hadriatici sinum*, de-a-lungul ștei illirice, și ar fi întemeiat mai multe cetăți în regiunea venetă. Eroul ec - după cum relatează aceeași versiune - ar fi rătăcit multă vreme în na adriatică pentru a scăpa de soția infidelă care pusese la cale un mplot contra lui. Cultul lui Antenor este atestat în insula Corcira Melai- (Curzola) în zona dalmată, precum și de-a-lungul coastei venete. Cultul i Diomedee este atestat în Adriatica centrală și nordică: dispunem de două ărturii provenind din aproximativ aceeași arie (la Capo S. Niccolò în ătoriuul dalmat și pe râul Timavo în teritoriul venet) și de alte două în lta Padului, la Adria și la Spina.

Diomedee străbate același drum ca și Pelasgii în Adriatica de nord, și t ca ei este amintit de tradiție ca întemeietor al Spinei. Așadar se pare că tem constata o anumită corelație, sau în orice caz o suprapunere de formații, în aria adriatică, între "tradiția pelasgică" și "atestări cultura- ' legate de lumea "înțoarcerilor" (nostoi). Această corelație reapare ntinuu în literatura clasică. Frecvențele reluări ale miturilor lui Antenor Diomedee, plasate în mediul adriatic și cu nuanțări politice și propagan- stice mereu înnoite, sunt prea bine cunoscute ca să mai stăruim asupra r. Trebuie însă relevat că în aria adriatică tradiția pelasgică dovedește o talitate surprinzătoare, așa cum arată, în fantezia poeților, asimilarea ei petată cu alte motive legendare. Ne limităm la două exemple. Plecând de Dodona, cetatea sacră a Pelasgilor și centrul iradierii lor în Mediterana, oina Io, în *Prometeul lui Eschil* își începe peregrinările sale chinuite în lriatica, pe o mare care, conform unei false etimologii eschilene și-a luat mele chiar de la ea (*Ionios kolpos*). Este făcut din lemn de la Dodona - nd deci legat de cultul pelasgic - catargul corăbiei Argo, care cere gonauților ajunși în Adriatica să înainteze până la Eridanos, pe coasta renică, urmând deci un drum care, cel puțin în prezicerea oracolului tea fi terestru sau fluvial (Apollonios din Rodos, *Argonautica* 4, 574-9). E limpede că ambii poeții, în memoria lor "pelasgică" s-au bazat pe tradiție, probabil epică, foarte veche și în orice caz diferită de aceea toriografică) culeasă de Hellanikos, care se trăgea probabil de la Heca- u.

Fortificații Geto-Dacice din județul Teleorman

Corneliu Beda și Ion Mora

Aniversarea a 2050 de ani de la întemeierea primului stat dac centrat și independent sub conducerea lui Burebista, evidențiază nu numai aspecte de ordin politic, social - economic și cultural privind strămoșii noștri geto-daci ci și probleme privind concepțiile militare ale acestora: capacitatea lor militară, sistemul lor de apărare, cunoscut fiind faptul că au trebuit să facă față Perșilor, Macedonenilor, Celților, Romanilor atâtor alte neamuri și seminții.

Cercetările arheologice efectuate în ultimii ani în județul Teleorman în câmpia din sud-vestul Munteniei, au scos la iveală o serie întregă de urme de viață materială care reflectă gândirea militară a Geto-Dacilor trăsăturile ei caracteristice.

Din sistemul de fortificații ridicat de locuitorii Daciei în special secolele IV-III î.e.n., fac parte și cele cinci cetăți din actualul teritoriu județului Teleorman, aflate în localitățile: Zimnicea în apropierea Dunării Albești, comuna Vedea lângă pârâul Burdea, Orbeasca de Sus și Trivalea Moștenii pe râul Teleorman, precum și aceea de la Pleașov, comuna Lunca, în apropierea râului Sâi.

Având un relief de câmpie din care o mare parte în lunca Dunării altitudinile cele mai mari ating abia 175 metri în nord, iar în sud, în lunca până la 25 de metri. Acest fapt, la care se adaugă lipsa unui material bază la construirea unor fortificații puternice și durabile - piatra, a făcut ca Geții din zonă să adapteze la nevoile lor și să aleagă cu multă atenție locul unde să-și ridice fortificațiile.

În acest scop ei au folosit vârfurile de dealuri sau marginile teraselor transformând relieful prin săparea de șanțuri și ridicarea de valuri părțile mai ușor accesibile. Aceste transformări au presupus un efort mare la ridicarea, consolidarea și întreținerea acestor fortificații.

Zimnicea

Cetatea de la Zimnicea, ridicată pe locul unor așezări din epoci anterioare Geților (încă din epoca bronzului) se află în zona numită "Cetate situată în marginea de vest a orașului, pe un colț dominant al râpei abrupte

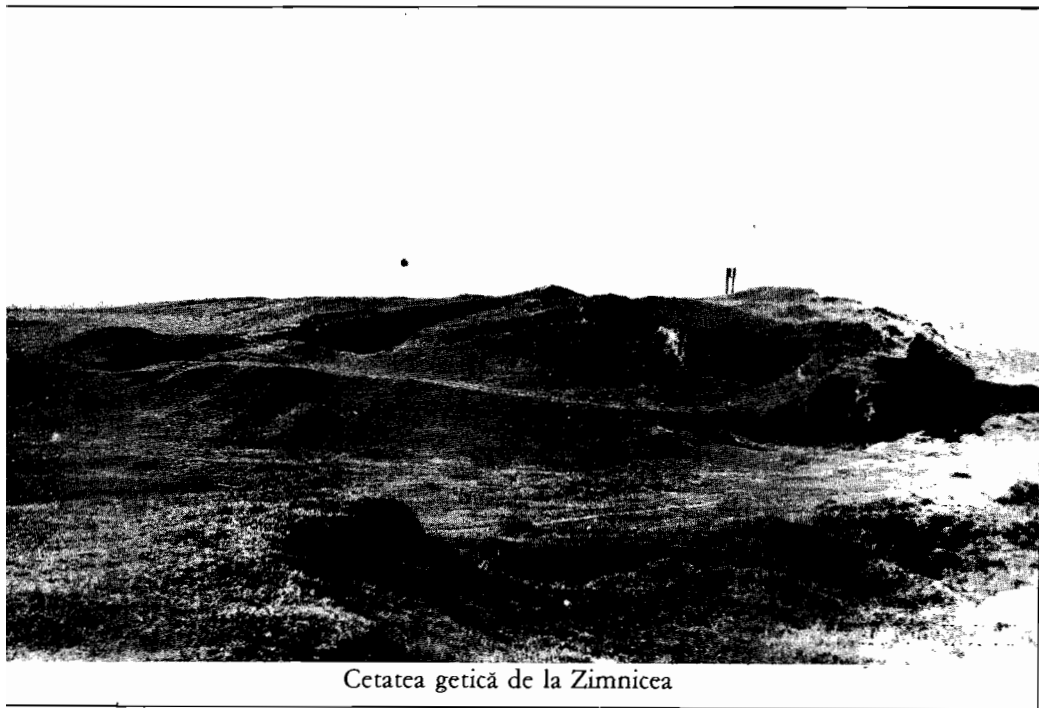
e se ridică cu 25 de metri deasupra luncii Dunării; la poalele râpei se află ăul Pasărea, canal navigabil pentru bărcile pescărești, care făceau legătura icului Suhaia cu fluviul Dunărea, aflat la circa 2 km.

De o formă trapezoidală, având o lățime și o lungime maximă de 15 etri, așezarea getică de tip "Davă" (secolele IV-I î.e.n.) era o cetate tărită printr-un șanț artificial, adânc, care o izola de restul terenului inspre nord, est și sud-est, iar spre vest și sud-vest apărarea era asigurată e râpa amintită.

În partea estică a cetății s-au descoperit urmele valului de apărare ale șezărilor succesive din secolele IV-I î.e.n. refăcute după distrugerile și incendiile din acest interval, respectiv din a doua jumătate a secolului al V-lea î.e.n. (campania lui Alexandru Macedon la Dunăre, din anul 335 e.n. în urma căreia, după trecerea pe malul stâng al Dunării, regele macedo-ean surprinde pe Geții din cetate, incendiind-o) prima decadă a secolului III-lea î.e.n. (în urma înfruntărilor militare dintre regele Traciei Lisimah și cel get: Dromichete) și din secolul I î.e.n., în timpul domniei lui Burebista, primul unificator al formațiunilor prestatele geto-dace.

Evenimentele politice și militare legate de dezvoltarea și decăderea șezării și cetății au fost confirmate de săpăturile arheologice efectuate de cercetătoarea Alexandrina Alexandrescu de la Institutul de Arheologie din București, în colaborare cu muzeele din Alexandria (jud. Teleorman) și Giurgiu (jud. Ilfov) între anii 1966-1975.

Pericolele prin care au trecut locuitorii așezării sunt demonstrate de cele cinci niveluri de locuire care s-au succedat pe un strat de cultură care, în unele locuri, atinge circa patru metri grosime.

Cetatea getică de la Zimnicea

Deși fortificația dispăre în cursul secolului I î.e.n., locuirea pe platoul cetății și la est de ea pe o suprafață de câteva hectare, continuă până la sfârșitul secolului al XIV-lea în timpul domniei lui Mircea cel Bătrân iar o parte din locuitori se mută spre interior sau la sud de Dunăre.

Dezvoltarea pe care a avut-o cetatea de la Zimnicea este demonstrată în afară de numeroasele materiale arheologice descoperite și de întinsă necropolă getică, cea mai mare din Dacia, care succede necropolelor din epoca bronzului și prima epocă a fierului.

Albești (Comuna Vedea)

Cetatea de la Albești, cercetată de arheologul bucureștean Emil Moscalu, în anul 1967, în colaborare cu Muzeul din Roșiorii de Vede, a fost construită pe un promontoriu de formă aproape triunghiulară, situat la confluența pârâului Burdea cu râul Vedea la punctul numit "Măgura lui Panait".

Pe latura de vest a dealului s-a ridicat începând din secolul al IV-lea î.e.n. o fortificație formată din șanț de apărare și "val vitrificat" (arder foarte intensă, până la calcinare).

Valul de pământ ars conținea bucăți de chirpici cu urme de pari și bărne. Depunerea la construire, între pari, a unor straturi de pământ și cărămizi, a dus la obținerea unei puternice palisade.

Pe laturile de nord, sud și est, apărarea era asigurată mai ușor de existența unor pante abrupte. Bineînțeles, că și în cazul celorlalte fortificații s-au constatat urme de locuire, așezări civile și în afara perimetrului fortificației; aceste urme aparțin și unor epoci anterioare, în special din Hallstatt.

Orbeasca de Sus

Cetatea de la Orbeasca de Sus, construită pe un promontoriu de formă alungită, înconjurat pe laturile de nord și est de apele râului Teleorman, se află situată la punctul cunoscut de locuitori sub numele "La Cetate". Fortificația a fost cercetată între anii 1969-1975 de Emil Moscalu de la Institutul de Arheologie și Corneliu Beda, de la Muzeul județean de istorie din Alexandria - Teleorman.

Panta de pe latura sudică este foarte abruptă, reprezentând un obstacol natural înalt de circa 30 metri care face ca așezarea să domine locurile din jur și să-i confere o vizibilitate la mari distanțe.

Pe latura vestică, a fost identificat și cercetat "valul vitrificat" și șanțul adânc care continuă și pe latura sudică, având o lungime de circa 300 metri. O primă fortificație - un șanț de apărare pe latura de vest datează încă din epoca bronzului. În secolele IV-III î.e.n. a funcționat și o palisadă de lemn.

Cele mai vechi urme de locuire în zona fortificației datează din epoca bronzului și din prima epocă a fierului, așezarea fortificată cunoscând

Fragment de vas mare pentru provizii, decorat cu rozetă și călăreți, descoperit la Zimnicea. Se află la Muzeul județean de istorie din Alexandria Teleorman.

uternică dezvoltare în epoca getică.

Materialele arheologice, printre care și obiecte de import (grecești) sunt foarte bogate, descoperindu-se un mare număr de vase lucrate la mână și la roată, unelte de os, ceramică și metal (bronz și fier), numeroase arme, obiecte de podoabă, precum și tipare de confecționat obiecte de podoabă, unelte sau arme.

La marginea nordică a satului Orbeasca de Sus, aflat la circa 2 km, s-a descoperit o așezare civilă care a existat și în secolul I e.n., în apropierea căreia s-a descoperit un tezaur monetar format din aproape 150 de eneri romani republicani.

Deși nu s-a descoperit încă necropola fortificației și așezării civile, cercetările urmând să se facă ulterior, a ieșit la iveală în schimb un tumul parținând epocii getice în punctul numit "La Pătan".

Trivalea Moșteni

Fortificația de la Trivalea Moșteni este situată la capătul terasei înalte a râului Teleorman în punctul numit "La Palanca", chiar denumirea demonștrând un punct fortificat.

Promontoriul are o înălțime de circa 20 de metri și domină lunca

Teleormanului, oferind o largă perspectivă asupra zonei înconjurătoare pe o distanță de mai mulți kilometri. Accesul pe platoul la marginea căruia se află fortificația, este mai greu accesibil pe laturile de nord-est și sud unde pantele sunt foarte abrupte. Pe latura dinspre vest unde se face legătura cu platoul, s-a construit fortificația, vizibilă și astăzi datorită pământului puternic ars, așa cum se observă foarte bine și la Orbeasca de Sus.

Valul de formă semicirculară avea lungimea de peste 100 de metri fiind dublat în exterior de un al doilea val de pământ ars.

Această a treia fortificație din tipul celor cu "val vitrificat", cercetată în numai două campanii arheologice, conține urme de locuire încă din epoca bronzului, putând fi datată deocamdată între a doua jumătate secolului VI î.e.n. și jumătatea secolului II î.e.n.

Pleașov (Comuna Lunca)

Fortificația de aici se află în apropierea malului stâng al râului Sâi care se varsă în Olt, în colțul sud-vestic al județului Teleorman, la capătul unui bot de terasă mult avansat, care prin poziția sa domină valea Oltului până la Dunăre și spre nord pe o distanță de peste 15 km.

Așezările fortificate de la Zimnicea, Albești, Orbeasca de Sus și Trivale Moșteni, formau un sistem de cetăți getice dezvoltate din secolele IV-III î.e.n. din zona vestică a câmpiei Munteniei, ele demonstrând pe lângă alte descoperiri, existența unor uniuni de triburi cu mult înainte de domnia regelui Dromichete fiind locuite și în cursul secolului I î.e.n., secolul dominat de puternica personalitate a regelui Burebista, de la al cărui act de constituire a statului dac centralizat și independent s-au împlinit în 1980-2050 de ani.

UN EVENIMENT EDITORIAL IN DOMENIUL TRACOLOGIEI

“Dacia preistorică” de Nicolae Densusianu va fi în curând reeditată (prin reproducerea fotografică a originalului) în Editura Nagard, răspunzând în felul acesta numeroaselor solicitări sosite din partea cititorilor buletinului nostru, a istoricilor, a tuturor celor ce iubesc cultura trecutului cuprinsă în mituri și interpretări populare.

Abonamentele pentru cititorii din România pot fi făcute prin carte postală trimisă pe adresa DRAGANFOND, EDITURA NAGARD, str. ION CREANGĂ 7, 1800 LUGOJ. Plata se va face prin ramburs postal.

PERMANENTE MULTIMILENARE

Gabriel Iosif Chiuzbăian

De multă atenție s-a bucurat în scrierile anticilor religia Geto-Dacilor; în unele fragmente descoperim elemente ce interesează și istoria dreptului. Spre deosebire de Greci, care, prin *Ferekides* și apoi prin elevul acestuia *Pitagora*, au creat din ideea nemuririi o doctrină, cultul lui *Zamolxis*, se pare că religia Geto-Dacilor nu a propovăduit nici ideea răsplătirii binelui și răului și nici ideea peregrinării sufletului în diferite corpuri de oameni și de animale, ci așa cum arată Herodot “*Zamolxis a admis ideea nemuririi spunând Tracilor că nici el nici oaspeții lui, nici cei ce se vor naște pururea dintr-însul nu vor muri, ci vor merge în oareșcare loc, unde trăind se vor bucura de toate bunurile*”. Interesant este că la Geto-Daci preoții, în sfera ceremoniilor de cult, făceau funcțiunea de ambasadori și de mediatori ai păcii sau aveau sarcina de a judeca litigiile dintre particulari și, așa cum arată *Flavius Josephus*, ei jucau un rol deosebit. În societatea geto-dacă și se pare că făceau importante sacrificii pentru a-și păstra influența trăind cu moravuri pure. Acest prestigiu câștigat explică faptul că *Deceneu*, apropiatul colaborator al lui *Burebista* a reușit fără rezistență să-și impună reformele deosebit de severe. Poligami la început, se pare că după reformele lui *Deceneu*, Geto-Dacii ajung să considere căsătoria ca o legătură inviolabilă între bărbat și femeie, chiar dacă ea se contracta prin cumpărarea femeii de către bărbat de la tatăl soției.

Grigore Tocilescu vede în aceasta o afacere de comerț. Este combătut însă de un istoric al dreptului român, *Ion Peretz*, care arată că această teză “reprezintă evident o greșeală a savantului istoric. Cumpărarea femeii de la părinții săi nu are nicidecum înfățișarea unei afaceri comerciale, decât numai poate față de părinți, iar nu față de soție și este destul de răspândită în vechime”. Arată apoi că în Babilon o dată pe an se vindeau femeile la mezat. La Evrei se plătește părinților prețul fecioarei, moharul, în timp ce la Germani bărbații cumpărau de la părinți *mundium* asupra fiicei lor, iar de la soție virginitatea. Autorul conchide că este mult mai probabil ca această vânzare-cumpărare să constituie o probă a existenței unui fel de sclavie a femeii în antichitate. De la *Horățiu* aflăm că fidelitatea femeii era deosebit de pregnantă la Daci și că adulterul era pedepsit cu moartea, fără să precizeze însă dacă numai femeia sau și complicele ei suportau această pedeapsă. Interesant de urmărit un aspect care interesează atât relațiile de

familie, cât și regimul proprietății la Geto-Daci. Este astfel surprinzător să descoperim că dacă regimul succesoral la nici un popor vecin din sud-estul european nu se întemeia pe egalitatea sexelor, la noi, prin obiceiuri ancestrale era statornicită o cvasiegalitate în drepturi a femeii față de drepturile bărbaților, când în epocă domina aproape generalizată pe continent, o concepție juridică mai puțin îngăduitoare cu privire la femeie. Regimul proprietății la Geto-Daci își găsește și el exprimarea în scrierile anticilor. O problemă viu dezbătută și controversată a constituit-o aceea de a ști dacă Geto-Dacii cunoșteau sau nu proprietatea funciară. Opt versuri aparținând lui *Horățiu* au aprins discuțiile în această problemă fără să se poată adopta o soluție care să nu fie supusă criticii. În traducerea lor, *Grigore Tocilescu* le dă următoarea formă: “*mai bine viețuiesc câmpenii sciți, ale căror care transportă după obicei locuințele lor cutreierătoare; mai bine Geții, popor aspru, ale căror țărini nemăsurate produc recolte pașnice, și toate darurile lui Ceres; lucrătorul nici cultivă pământul mai mult de un an și când dânsul se odihnește, scăpat de muncă un altul la rândul său îl înlocuiește*”. Academicianul *Călinescu* ne dă o traducere în versuri care are inconvenientul unor imprecizii datorate căutării rimelor. În sfârșit, o altă variantă de traducere ne este oferită de *M. Nisard* (*Oeuvres complètes d'Horace*, p. 47). Analizând aceste versuri *Gooss* conchide că pe vremea când *Horățiu* scria cântecele sale, Dacii nu cunoșteau proprietatea funciară, că pământul era comun, se împărțea spre lucru la membrii populației în fiecare an și apoi se împărțeau și fructele. *Fröhner* și *Rösler* susțin că ele probează că Dacii era nomazi și că astfel fiind ei nu ședea mai mult de un an pe același loc, ci schimbau locurile pe care le cultivau în fiecare an ca și Sciții cei nomazi. Chiar de aici putem observa tendențiozitatea unor asemenea teorii care nu au nici un temei. Imprejurarea că *Horățiu* vorbește de ambele popoare, nu este relevantă, căci fraza lui nu le pune în legătură decât ca antiteză. Atât Scitul nomad, cât și Getul cultivator sunt mai fericiți. Dar chiar ultimul vers al lui *Horățiu* este edificator și infirmă teza lui *Rösler*. Nu este vorba de schimbarea pământului cultivat, ci de schimbarea cultivatorului acestui pământ. Etnologiei juridice îi revin, de asemenea, sarcini importante în studiul specific al obiceiurilor juridice ale unei comunități etnice în evoluția ei istorică. Anticipând etnologia juridică, folclorul juridic pornește de la studiul normelor de drept cutumiar cuprinse în obiceiuri, datine și tradiții. Trebuie să arătăm că un rol de seamă în depistarea folclorului juridic român îl deține la noi juristul și omul de cultură B.P. Hasdeu care după propriile mărturii redactează un chestionar menit: “*să adune superstițiile și credințele, obiceiurile și tradițiile care reglementează relațiile și tranzacțiile între oameni pe baza legii nescrise, pentru a putea astfel aprofunda originile dreptului în genere și caracterele proprii ale unei națiuni în special*”. Nu trebuie să uităm nici de chestionarul alcătuit de *Nicolae Densusianu*, care a stat la baza “*Daciei preistorice*”. Cunoașterea trăsăturilor caracteristice ale personalității etnice a poporului român impune o prezentare de ansamblu a coordonatelor juridice ale civilizației tradiționale sătești și ale culturii populare pentru că numai în acest

mod pot fi evaluate corespunzător reminiscentele folcloristice ce se întâlnesc și în prezent integrate în sistemul de obiceiuri și tradiții, de practici și uzanțe proprii Românilor în dezvoltarea lor social-istorică. Nu trebuie să uităm contribuția în acest domeniu a unor străluciți înaintași ca socialistul *Ion Nădejde*, care, pe urmele lui *Hasdeu*, ridică problema originii trace a vechiului drept român consuetudinar. Această idee îl va seduce și pe *Nicolae Iorga*, după ce elevul și discipolul său, viitorul istoric al dreptului român *George Fotino*, consacrase o substanțială și impresionantă teză de doctorat, pentru a evidenția, într-un fel, prin comparație, verosimilitatea acestei origini. În lucrarea sa publicată în 1918 "*Constatări cu privire la viața agrară a Românilor*", *Nicolae Iorga* formulează răspicat teza autohtonismului tragic al vechiului nostru drept consuetudinar. "*Adâncind și noi cercetările până în perioada preromană - arată Iorga - până în vremea autohtonilor traci, și coroborându-le cu cercetările unor istorici ai acelor vremuri, ca bunăoară Vasile Pârvan, sau ca acelea ale unor cercetători în domeniul dreptului ca și în domeniul limbii și toponimicii românești, ne-am oprit asupra ideii că dreptul nostru consuetudinar de esență autohtonă, tragică, nu a pierit când în hotarele dacice au venit locuitorii și pretorii Romei și că acest drept care purta sigiliul veacurilor a supraviețuit acelor vremuri*". Această poziție doctrinară a lui *Nicolae Iorga* va fi reafirmată și în alte lucrări ale savantului: "*Tracii și vecinii lor Ilirii au jucat un rol de prim ordin. În domeniul dreptului această moștenire tragică a rezistat stăpânirii oficiale a unui sistem care pornea din alte principii și era orientat către un alt ideal de echitate, de dreptate*". În cultura juridică română pot fi identificate numeroase instituții de sorginte tragică: *Preemțiunea, anumite forme de jurământ, elemente ale dreptului succesoral, cât și numeroase noțiuni de drept imobiliar, agrar tradițional: hotar, hotărnicie, moș, moșie, moștenire, moșteni*.

Iată că, ocupându-ne succint de unele elemente de stat și de drept la Traco-Geto-Daci, am avut prilejul să constatăm păstrarea lor, ca permanențe ale spiritualității moștenite de la strămoșii noștri, în cultura juridică românească, o dovadă în plus a continuității în spațiul carpato-danubiano-pontic. Pe lângă această importantă dovadă, ele constituie, în același timp, un generos mesaj de solidaritate umană, de prietenie și colaborare rodnică între popoarele din această parte a lumii (și nu numai) la care ne îndeamnă adevărurile istoriei ce sperăm să lumineze viitorul de pace al întregii omeniri.

ARTA SPECTACOLULUI IN ISTORIA VECHI A POPORULUI ROMAN

George Franga

Cetățile și monumentele traco-geto-dace, elenistice, romane și bizantine de pe teritoriul Republicii Socialiste România, distruse de barbari și ruinate de vreme, au început să fie scoase la lumină prin săpături arheologice abia la începutul secolului trecut.

Mărturii istorice ne arată că regiunea dobrogeană, ca și restul țării noastre, a fost locuit din cea mai depărtată antichitate de o populație tracică și anume. de către ramura nordică numită Geți de Eleni, iar de Romani Daci.

Cele mai vechi informații pe care le avem în legătură cu Dobrogea sunt de la Herodot, care ne arată că Darius înainte de a ajunge la Dunăre a trebuit să lupte cu Geții - "Cei mai viteji și cei mai drepți dintre toți Tracii".

În timp ce triburile geto-dace. locuiau munții, dealurile și câmpiile de pe ambele versante ale Carpaților, peste populația băștinașe a Geților din Dobrogea s-a suprapus pe coasta Mării Negre populația elenică, venită pe mare cu corăbiile lor din Asia Mică, la mijlocul secolului al VII-lea î.e.n.

Această populație elenică era alcătuită din negustori, care, cutreerând apele în vederea comerțului, au întemeiat colonii și porturi pe coastele mării, acolo unde întrevedea câștiguri bănești.

De la vărsarea Bugului, unde au întemeiat colonia Olbia, în apropierea Odesei, de la Tyras (Cetatea Albă), Istros (Histria), Tomi sau Tomis (Constanța), Callatis (Mangalia), Dionysopolis (Balcic), Odessos (Varna), precum și alte porturi mai mici, până la Bizanț (Constantinople), sunt colonii înființate de acest popor navigator, care întreținea legături cu populația băștinașe, ce se îndeletnicea cu agricultura și păstoritul și căreia îi aduceau vinuri, uleiuri și articole de lux, atât de căutate de aristocrația băștinașă, contra unor animale, blănuri, cereale și sclavi.

Datorită schimburilor comerciale, Histria. deveni în scurtă vreme un mare centru comercial - așa se explică că până în Carpați, apar primele mărfuri grecești de lux.

Odată cu întinderea imperiului roman asupra ținuturilor dintre Dunăre și Marea Neagră, coloniile grecești căpătau cu vremea o mare și o nouă strălucire.

În secolele următoare așezările dobrogene s-au bucurat și de strălucirea imperiului bizantin.

Cu vremea însă, multe din aceste colonii au dispărut, fie în urma repetatelor atacuri ale populației barbare, fie în urma schimbărilor de teren de pe litoral.

Dobrogea a cunoscut și invazia stăpânirii otomane, care a pătruns din Asia în Europa la mijlocul secolului al XVI-lea, ocupând imperiul bizantin.

AMFITEATRELE DIN DACIA ROMANĂ

Înflorirea vieții romane în Dacia se vedește prin mulțimea monumentelor găsite și care vorbesc de răspândirea vieții civilizate rămase în regiunile noastre, unde s-au întâlnit aceleași elemente ca și în restul lumii romane: orașe înconjurate de ziduri, străbătute de două străzi principale, întretăiate de altele secundare, cu un forum în centru, amfiteatru, vile suburbane și rustice etc.

Romanizarea așa de curând a Daciei corespundea cu nivelul moral și militar al regatului dac, al cărui stat a cunoscut cea mai înfloritoare epocă, aceea a lui Burebista și Decebal, însemnând un adevărat pericol chiar și pentru puternicul imperiu roman.

Intreaga viață morală a poporului geto-dac s-a dezvoltat și sub puternica influență a unei religii superioare.

Numeroasele inscripții găsite în toată întinderea Daciei romane dovedesc - așa cum afirmă și A.D. Xenopol - că "știința de carte era obișnuită la poporul din Dacia, cel puțin la populația superioară".

Dio Cassio, în *Istoria Romană*, povestește despre o trupă de histrioni și gladiatori daci, care, veniți cu o solie la Roma, s-au produs la curtea lui Caesar Augustus, în anul 28 î.e.n.

În ceea ce privește însă, inscripția publicată de I. Ackner și Fr. Müller (Die römischen Inschriften in Dacia, Wien, 1885, pp. 32-36), în care este vorba de un copil dac de 12 ani, numit Regulus, care asemeni lui Iacint și Narcis, a cântat în fața Senatului și a poporului roman, precum și înaintea împăratului Comodus, socotim că această inscripție este clasată printre cele false (Corpus Inscriptionum Latinarum, III, nr. 91, p. 11).

Sarmizegetusa - Ulpia Traiană

Metropola politică, culturală și religioasă a provinciei romane - Colonia Ulpia Traiana Augusta Dacica - careia sub împăratul Hadrian (117-138 e.n.) i s-a adăugat și epitetul de Sarmizegetusa este o așezare romană care nu are nimic comun cu localitatea ce poartă același nume și care fusese până la cucerire, capitala Daciei.

Cerințele unei vieți civilizate se ridicară atât de mult după cucerirea Daciei, încât la puțini ani după războaiele victorioase ale lui Traian, constatăm în metropola Sarmizegetusa, un amfiteatru de mari proporții, scos la lumină prin săpăturile arheologice efectuate de Institutul de arheologie al Universității din Cluj, prof. D.M. Teodorescu, C. Daicoviciu, Oct. Florea, Mihail Macrea, Gh. Pinteș și M. Moga.

Asemenea ziduri de amfiteatru se găseau și în cetatea nordică a țării,

la Moigrad, anticul Porolissum, la Micia (Mintia, lângă Deva) și nu se poate să nu fi existat un amfiteatru la Apulum (Alba Iulia) și la Tomis (Constanța).

Cele mai multe localități dacice, ale căror urme s-au păstrat, nu erau numai simple stațiuni sau sate neînsemnate, ci orașe importante, în care populația era destul de numeroasă spre a avea nevoie de petreceri sau spectacole publice.

Amfiteatrul de la Sarmizegetusa

Primele săpături pentru dezvelirea amfiteatrului de la Sarmizegetusa s-au efectuat de arheologii clujeni între anii 1870-1893, dar ei n-au descoperit decât o parte din amfiteatru.

Descoperirea în întregime a acestor ruine s-a săvârșit între anii 1934-1935 și 1937.

Comparat cu alte amfiteatre ale provinciilor romane, după cum spune prof. C. Daicoviciu, amfiteatrul de la Sarmizegetusa este de mărime mijlocie.

Construcția amfiteatrului datează din prima jumătate a secolului al II-lea e.n.

“În incinta amfiteatrului - care putea primi peste 5000 de spectatori - se dădeau reprezentații de gladiatori înarmați (ludi gladiatori) și lupte între animale sălbatice și oameni neînarmați sau slab înarmați (venatores).

Amfiteatrul era compus din două părți principale: arena sau cavea și tribunele pentru spectatori, care aveau o formă eliptică și o axă lungă de 88 m, iar cea scurtă de 69 m.

Două porți mari se găseau la capetele axului lung și pe aici intrau gladiatorii, iar la axul mic erau alte două intrări care în arenă dădeau în câte o cameră de serviciu. Publicul însă, intra prin cele 12 porți deschise în zidul exterior și ședea în tribune, pe bănci de lemn sau de piatră. Din lipsa unor teatre propriu-zise, în orașele de provincie amfiteatrele serveau și pentru reprezentații de pantomime, declamări și alte serbări publice”.

În muzeul de la Sarmizegetusa, se găsesc câteva console de marmură de la o lojă a amfiteatrului, o consolă de marmură cu ghiare de animal, o inscripție votivă către zeița Nemesis, aflată în camera subterană din amfiteatru, de unde se deduce că dedicantul e un “pecurarius” (furnizor de animale pentru spectacolele din arenă).

În curtea muzeului se mai afla o bancă de marmură de la amfiteatru cu două inițiale săpate “LT”, precum și o altă bancă din același material, pe speteaza căreia se poate citi: “Coloniae Sey”.

Aritcol reprodus din volumul *Contribuții la istoria teatrului românesc în texte și documente*.

LA FANTANA SECRETĂ DE LA SUCIDAVA

M-am legat cu totul
de chipul izvorît în fântână.
De-mi strălucesc ochii, iubito,
ți-s stelele la îndemână.
Mă uit și tot uita-m-aș,
m-am logodit cu tot ce-i gând.
Pe gura ta e acelaș legământ.
Fiică a adâncurilor, răsare fruntea,
puterea vieții tale,
să nu mă adumbrești, frumoaso,
căci pentru tine sunt o cale.
Iar tu femeie demnă,
arată-mi inima
ce tânără e-n pieptul tău
cel împletit cu carnea mea.
De-i confruntare, confruntare fie
ia-mi sufletul și-l cântă
în apa ta străveche, vie...
De-i confruntare, confruntare fie...
dar mater, dar terra mater, dar tracica sublima?
In luciul tău e o veșnicie.

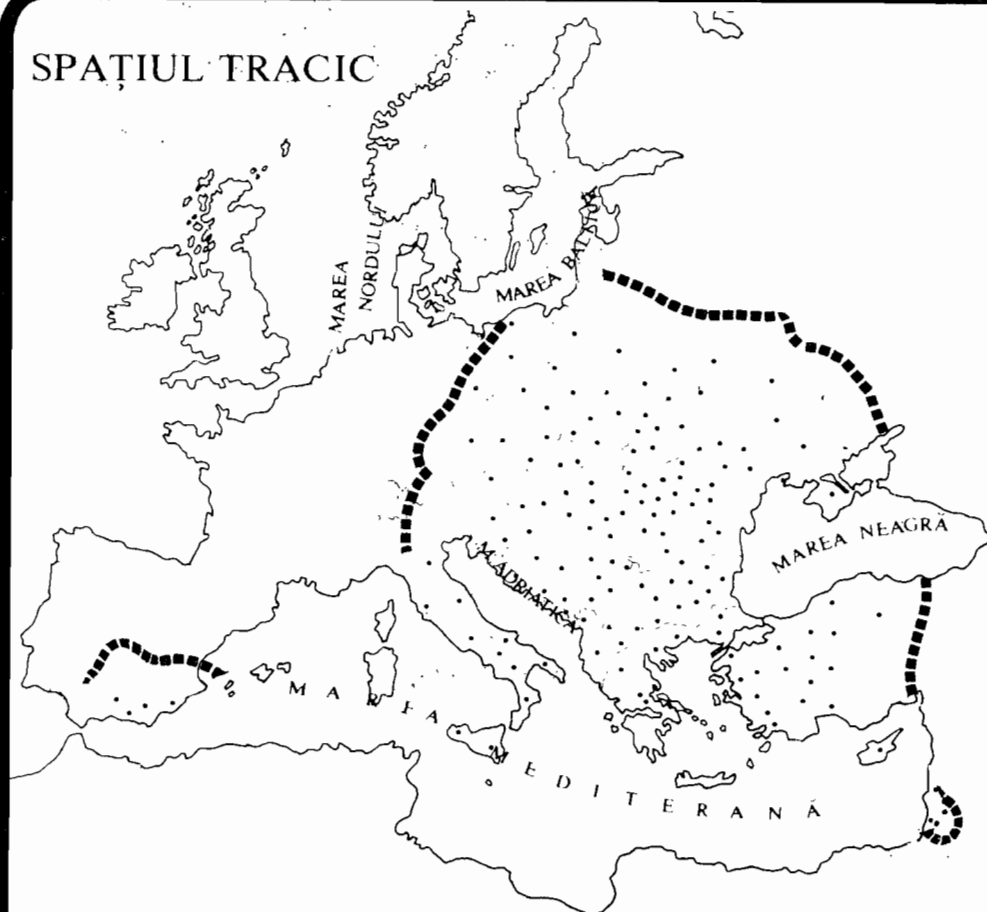
ADAGIO

Plângi și iscălește-mă,
i-am spus dorului meu.
Cum ceru-i legat de oglindirea apei
de apa oglinirii sunt legat eu.
Fața lasă-mi-o așa cum este,
uită-te în ochiul meu adânc.
Eu am moștenit-o,
pe nimic în lume darul nu mi-l vând.
Plângi, norule, plângi
să-ți arăt
apa în care sunt și nu m-a îngropat.
Ziua mi-e înmulțită.
moartea e strivită printre ochi ce ard.

Plângi și iscălește-mă
dor deapururi dor,
dăruiește prețuirea mea
ziditorilor.

Valeriu Deleanu

SPAȚIUL TRACIC

Tracii sunt neamul cel mai numeros și mai răspândit din lume,
după cel al Indienilor (Herodot)

<i>I. Braccesi</i> : Note privind tradiția pelasgică în jurul Mării Adriatice	1
<i>Corneliu Beda și Ion Moraru</i> : Fortificații geto-dacice din județul Teleorman	3
<i>Gabriel Iosif Chiuzbăian</i> : Permanențe multimilenare	9
<i>George Franga</i> : Arta spectacolului în istoria veche a poporului român	12
<i>Valeriu Deleanu</i> , Poezii	15

NOI TRACII

Redactia: Via Larga 11, Milano

Direttore responsabile: Sabino d'Acunto
Direz. Foro Traiano 1/A Roma - Reg. Trib. Roma n. 17282 del 31.5.78
Rivista mensile - Spedizione in abbonamento postale gruppo terzo (70%)
Centro stampa B.G. - Via larga 11 Milano